

VERBODEN VERSMAAD VERBRAND VERGUISD VERGETEN NIEUWSBRIEF

NIEUWSBRIEF KRITISCHE KLASSIEKEN • NUMMER 3 • VOORJAAR 2012

KRITISCHE KLASSIEKEN 3

Koestlers ophefmakende afrekening met het Stalinisme

De als Hongaar van joodse afkomst geboren Arthur Koestler werd in 1931 lid van de Duitse Communistische Partij en was als verslaggever actief in de Sovjet-Unie. Daar raakte hij ernstig teleurgesteld in het communistische systeem. Na een aantal omzwervingen, o.a. in het door de burgeroorlog geteisterde Spanje, vestigde hij zich uiteindelijk in Engeland, waar hij in 1940 de geruchtmakende roman *Nacht in de middag* (*Darkness at Noon*) publiceerde.

Nacht in de middag — volgens George Orwell Koestlers meesterwerk — begint met de arrestatie door de geheime dienst van Roebasjov, een oude bolsjewiek en ooit één van de Helden der Revolutie. In drie verhoren beschrijft Koestler hoe zijn hoofdpersoon na een pijnlijk zelfonderzoek tenslotte tot het besluit komt om in het openbaar misdaden tegen de partij te erkennen, waarvan hij weet dat hij ze in werkelijkheid nooit begaan heeft. Uiteindelijk wordt Roebasjov met een nekshot geliquideerd. Hoewel het personage van Roebasjov fictief is, kost het niet veel moeite om enkele van de vooraanstaande partijfunctionarissen — Boecharin, Radek — te herkennen die tijdens de in 1936 begonnen Moskou processen soortgelijke bekentenissen aflegden en net als Roebasjov werden geëxecuteerd, waarmee de weg werd vrijgemaakt voor Stalins absolute heerschappij over partij en staat.

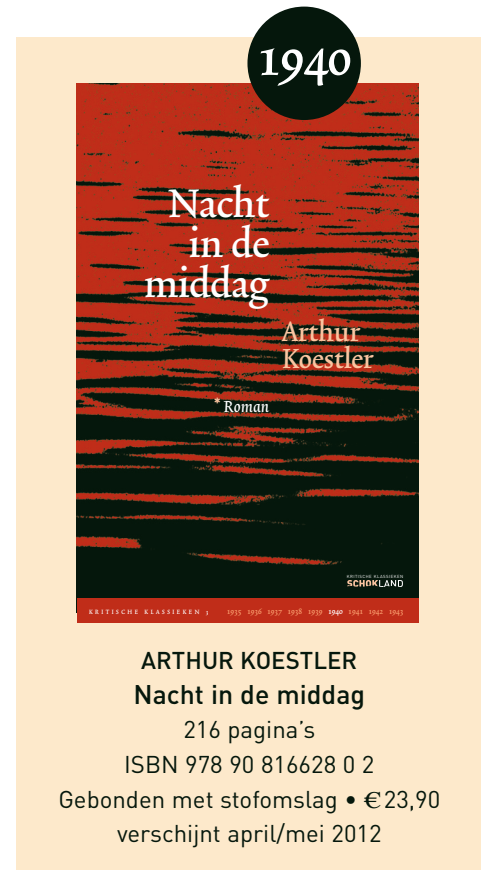
Met groot psychologisch en ideologisch inzicht toont Koestler hoe Roebasjov het slachtoffer wordt van de totalitaire logica waar hij zijn leven lang aan heeft gehoorzaamd. Een logica waarin de communistische partij onfeilbaar is, het doel de middelen heiligt en het individu van geen betekenis is ten opzichte van de objectiviteit van de geschiedenis. Alleen een ex-communist als Koestler

heeft de dogma's van het bolsjewisme zo vlijmscherp kunnen fileren.

“In de Partij luidde de definitie van het individu: een hoeveelheid van een miljoen gedeeld door een miljoen.”

Nacht in de middag gaat over universele thema's als het spanningsveld tussen het individuele geweten ('ik') en verantwoordelijkheid voor het collectief ('wij') en de betekenis van het persoonlijke geweten en de moraal en is daarmee — lang voor het verschijnen van Orwells *1984* en Kravchenko's *Ik verkoos de vrijheid* — de eerste literaire aanklacht tegen het totalitarisme in het algemeen en dat van Stalin in het bijzonder.

Enigszins verlaat, als gevolg van de Tweede Wereldoorlog, toen Stalin voor het Westen nog een bondgenoot tegen Hitler was, drong Koestlers boodschap tot de gemoederen door. Dat het toen meteen goed raak was blijkt uit de vele vertalingen die van *Nacht in de middag* werden uitgegeven. In Nederland beleefde het boek direct na het verschijnen van de eerste druk in 1946 in hetzelfde jaar en het jaar daarna nog vijf herdrukken. Het speel-



de een grote rol bij het afbreken van het communistisch prestige en droeg ertoe bij dat vele westerse intellectuelen afstand namen van het eerder door hen begroete communisme. Na een laatste Nederlandse herdruk in 1975 is het boek in vergetelheid geraakt.

Historicus Wim Berkelaar schreef een informatief nawoord bij deze uitgave, de originele vertaling van Koos Schuur werd grondig herzien door Nils Buis.

* *Klassiekers uit de kritische literatuur*

IN VOORBEREIDING 2013

Peter Kropotkin - Memoires van een revolutionair (1899)
Elio Vittorini - Milaan '44 (roman uit 1945)

IN VOORBEREIDING 2014

Nico Rost - Goethe in Dachau (dagboek 1944/45)
Upton Sinclair - De jungle (roman uit 1905)

KRITISCHE KLASSIEKEN
SCHOKLAND

Uitgeverij Schokland
Dorpsstraat 27 • 3732 HG De Bilt
info@kritischeklassieken.nl
www.kritischeklassieken.nl

De Duitse revolutiejaren 1918/1919

In *Een jeugd in Duitsland* blikt Ernst Toller terug op zijn jeugd en adolescentenjaren in het door oorlog geteisterde Duitsland. Als pacifist teruggekeerd uit de Eerste Wereldoorlog sluit hij zich aan bij de revolutionaire arbeidersbeweging en raakt hij betrokken bij de Beierse Radenrepubliek.

‘Wie de ineenstorting van 1933 wil begrijpen, moet eerst de geschiedenis kennen van hetgeen in 1918 en in 1919 in Duitsland is gebeurd’, schreef Ernst Toller in zijn voorwoord bij *Een jeugd in Duitsland*, dat in 1933 bij Exiluitgeverij Querido verscheen. Toller, op dat moment één van de belangrijkste Duitse expressionistische toneelschrijvers, schreef deze profetische woorden ‘op de dag waarop in Duitsland mijn boeken werden verbrand’.

Een jeugd in Duitsland begint met Tollers geboorte in 1893 in een goedburgerlijk Joods milieu en eindigt met zijn vrijlating in 1924 uit de gevangenis, waar hij vijf jaar vestingstraf uitzat vanwege zijn vooraanstaande rol in de slecht voorbereide Duitse revolutie en de Beierse Radenrepubliek. In een meesterlijk sobere stijl schildert Toller het isolement door zijn jood-zijn in de Pruisische provincie Posen, zijn studietijd in Grenoble en zijn aanvankelijke enthousiasme voor deelname aan de Eerste Wereldoorlog. Maar in de loopgraven realiseert hij zich al gauw dat wat een heroische strijd leek, in feite niet veel meer is dan een bloedige broedermoord tussen Duitse en Franse soldaten. Als overtuigd pacifist teruggekeerd uit de oorlog is zijn teleurstel-

ling groot als blijkt dat de burgerlijke leiders niet in staat zijn om de teruggekeerde Duitse jeugd naar een gelukkige toekomst te leiden en raakt hij tegen wil en dank betrokken bij de revolutionaire arbeidersbeweging. In 1918 wordt hij voorzitter van de Onafhankelijk Socialistische Partij in München en neemt hij een leidende rol op zich in de Beierse Radenrepubliek, waarvoor hij in 1919 tot vijf jaar gevangenisstraf wordt veroordeeld.

Een jeugd in Duitsland verscheen in 1933, het jaar van de Machtsübernahme door de nazi's. In een vlammend voorwoord roept Toller zijn voormalige medestrijders niet alleen op om de lessen te trekken uit de nederlaag van het socialisme, maar ook en vooral om niet te zwijgen en te blijven strijden tegen de barbarij.

Het centrale thema in deze meeslepende herinneringen is de tegenstelling tussen humane doelen en inhumane middelen, tussen revolutionair gewelddadig handelen en het tot stand brengen van een vreedzame, socialistische maatschappij. Niemand heeft zo eerlijk zijn eigen falen en de tekortkomingen van de revolutionaire beweging beschreven als Ernst Toller.

1933



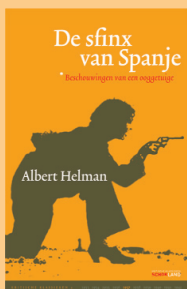
KRITISCHE KLASSIEKEN 4 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935

ERNST TOLLER
Een jeugd in Duitsland

ongeveer 192 pagina's
ISBN 978 90 816628 3 3

Gebonden met stofomslag • €22,90
verschijnt in september 2012

Een jeugd in Duitsland verschijnt opnieuw bij Uitgeverij Schokland in de oorspronkelijke geautoriseerde vertaling van Nico Rost, die de nodige bekendheid verwierf met zijn vertalingen van o.a. Döblins *Berlin Alexanderplatz* en *Het zevende kruis* van Anna Seghers.



REEDS VERSCHENEN

KRITISCHE KLASSIEKEN 1

Albert Helman - *De sfinx van Spanje* (1937)
172 p. • € 22,90 • ISBN: 978 90 816628 1 9

KRITISCHE KLASSIEKEN 2

Franz Josef Degenhardt - *Lont* (1973)
186 p. • € 23,90 • ISBN: 978 90 816628 2 6

Met een abonnement helpt u ons verder op weg!

In de reeks Kritische Klassieken geven wij ieder jaar twee á drie klassiekers uit de kritische literatuur uit. Kritische Klassieken zijn boeken die versmaad, verboden, verguisd, verbrand of inmiddels vergeten zijn, niet meer worden uitgegeven, niet of moeilijk meer verkrijgbaar zijn of zelfs nog nooit in het Nederlands vertaald. Uitgeverij Schokland wil een aantal van deze belangrijke titels opnieuw onder de aandacht van het lezerspubliek brengen.

U - als kritische lezer - kunt de Kritische Klassieken natuurlijk gewoon in de boekhandel kopen of bestellen. Maar misschien wilt u ons een extra steuntje in de rug geven. Met een **jaarabonnement** geeft u ons een stevige basis en verzekert u onze titels van een gegarandeerde minimumoplage. U investeert daarmee in de toekomst van deze kwaliteitsreeks. Het jaarabonnement 2012 bestaat uit *Nacht in de middag* en *Een jeugd in Duitsland*. Voor €46,80 ontvangt u beide titels zonder portokosten thuisbezorgd!

→ Ga naar www.kritischeklassieken om een abonnement te nemen!